

DOI: 10.61491/yk.17.2025.12199

**ფშავ-ხევსურული ეთნოკულტურული მოდე-
ლი და გენდერული ასპექტები
ვაჟა-ფშაველას პუბლიცისტულ ნაშრომებში**

**The Pshav-Khevsureti Ethnocultural Model and
Gender Aspects in the Publicistic Writings of Vazha-Pshavela**

სოფიკო ჭუმბურიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ქუთაისი

Sopiko Chumburidze
Akaki Tsereteli State University
Georgia, Tbilisi

აბსტრაქტი

ფშავ-ხევსურული თავისი ეთნოკულტურული მემკვიდრეობით წარმოადგენს ქართულ კულტურაში განსაკუთრებულ ფენომენს, სადაც ადათი, მორალი და ზნეობრივი კოდექსი ქმნის ცხოვრების მთავარ წესს. ამ კულტურულ სისტემაში გენდერული როლები მკაფიოდ არის განსაზღვრული, თუმცა მათ უკან ხშირად გვხვდება სოციალური დაპირისპირება, სიმბოლური ბალანსი და ეთიკური წესრიგი. ვაჟა-ფშაველა, როგორც მთის კულტურის წარმომადგენელი, ამ რეალობას არა მხოლოდ აღწერს, არამედ აანალიზებს, თუ როგორ ურთიერთქმედებენ ტრადიცია და ჰუმანიზმი გენდერულ კონტექსტში.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ფშავ-ხევსურული ეთნოკულტურული მოდელისა და გენდერული ურთიერთობების გაანალიზება ვაჟა-ფშაველას პუბლიცისტური წერილების საფუძველზე; თუ როგორ არის ორგანიზებული გენდერული ურთიერთობები ფშავ-ხევსურული ადათის სისტემაში; როგორ ახდენს ვაჟა-ფშაველა ამ ურთიერთობების ეთნოგრაფიულ და ზნეობრივ ინტერპრეტაციას; რამდენად სცილდება მისი ხედვა ტრადიციული სქესობრივი სტრუქტურის ჩარჩოებს და გვთავაზობს ჰუმანისტურ ალტერნატივას.

ფშავ-ხევსურული საზოგადოება ფორმირდება ადათზე დაფუძნებულ სისტემად, სადაც ადამიანის ღირსება, სიმამაცე და შრომა უმაღლეს ფასეულობად ითვლება. თემის სოციალური ბალანსი შენარჩუნებულია კოლექტიური პასუხისმგებლობისა და ზნეობრივი სიწმინდის მეშვეობით.

ვაჟას ტექსტებში გენდერული საკითხები გადაიზრდება ზნეობრივ პრობლემატიკაში; ადამიანი ფასდება არა სქესით, არამედ სულიერი სიძლიერით. სწორედ ამ ჰუმანისტურ მიდგომაში ვლინდება მისი თანამედროვეობა – ავტორი ახერხებს ტრადიციული საზოგადოების ეთნოკულტურული რეალობის გააზრებას უნივერსალური ადამიანის თვალთახედვით.

ვაჟა-ფშაველას პუბლისისტურ წერილებში ტრადიცია და პროგრესი არ არის დაპირისპირებული, არამედ ერთმანეთის შემავსებელია. მთის კულტურაში ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობა წარმოადგენს არა ძალაუფლების, არამედ ღირსების, შრომისა და ზნეობის თანაბარ ურთიერთობას.

საკვანძო სიტყვები: ვაჟა-ფშაველას პუბლიცისტიკა, მთის ეთნოკულტურა, გენდერული ასპექტები, ფშავ-ხევსურეთი.

ABSTRACT

Pshav-Khevsureti, with its ethnocultural heritage, represents a distinctive phenomenon within Georgian culture, one in which custom, morality, and an ethical code constitute the principal rule of life. Within this cultural system, gender roles are clearly defined; yet behind them one frequently finds social tension, symbolic balance, and ethical order. Vazha-Pshavela, as a representative of mountain culture, does not merely describe this reality but analyzes how tradition and humanism interact within a gendered context.

The aim of the present paper is to analyze the Pshav-Khevsurian ethnocultural model and gender relations on the basis of Vazha-Pshavela's publicistic writings – how gender relations are organized within the system of Pshav-Khevsurian custom; how Vazha-Pshavela carries out an ethnographic and moral interpretation of these relations; and to what extent his vision moves beyond the framework of traditional gender structure and offers a humanistic alternative.

Pshav-Khevsurian society takes shape as a system founded on custom, in which human dignity, courage, and labor are regarded as the highest values. The social balance of the community is maintained through collective responsibility and moral purity.

In Vazha's texts, questions of gender grow into a broader moral problematic: a person is judged not by sex, but by spiritual strength. It is precisely in this humanistic approach that his contemporaneity is revealed – the author succeeds in grasping the ethnocultural reality of traditional society from the vantage point of a universal humanity.

In Vazha-Pshavela's publicistic writings, tradition and progress are not set in opposition to one another, but rather complement one another. In mountain culture, the relationship between woman and man represents not a relationship of power, but an equal relationship of dignity, labor, and morality.

Keywords: the publicistic writings of Vazha-Pshavela, mountain ethnoculture, gender aspects, Pshav-Khevsureti.

შესავალი

ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში გენდერული პრობლემების კვლევა სისტემურ და მრავალმხრივად გააზრებულ ფორმას იძენს, აქტიურად ერთვება თანამედროვე ლიტერატურული ანალიზისა და თეორიული დისკურსის პროცესებში. აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში გენდერის ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა ტექსტები განხილულ იქნეს როგორც ისტორიულ-სოციალურ კონტექსტში, ისე ავტორის ეთიკური და ჰუმანისტური ხედვის მიხედვით, რაც მნიშვნელოვნად აფართოებს კვლევის თეორიულ ჩარჩოებს.

გენდერული კვლევებისთვის საინტერესო სამუშაო აღმოჩნდა XIX საუკუნის ერთ-ერთი გამორჩეული ქართველი კლასიკოსის ვაჟა-ფშაველას პუბლიცისტიკა. ავტორი მთის (კავკასიური) საზოგადოების მაგალითზე დეტალურად ასახავს გენდერულ დისბალანსს, ნაჩვენებია ქალისა და მამაკაცის როლის განსხვავებული სტატუსი და ეთიკური, სოციალური განზომილებები, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჰუმანიტარულ და ლიტერატურათმცოდნეობით კვლევებში.

კვლევის მეთოდები

მეთოდოლოგიურად ნაშრომი ეფუძნება ტექსტოლოგიურ, ეთნოგრაფიულ, კულტუროლოგიურ და გენდერულ ანალიზს.

მსჯელობა

ქალის უფლებების საკითხის თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა ვაჟა-ფშაველას შეხედულება 1889 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში „ფშაველი დედაკაცის მდგომარეობა და იდეალი ფშაურის პოეზიის გამოხატულებით“. ავტორი მსჯელობას იწყებს ეთნოგრაფიული დაკვირვებით: ფშავ-ხევსურეთში ქალის წარმომავლობას ადრე ეშმაკის წარმომავლობასთან აკავშირებდნენ, ხოლო სიტყვებს შორის „ქალი“ და „ალი“ ახლო ნათესაურ კავშირს ხედავდნენ. ვაჟას აზრით, ეს წარმოდგენები ნაწილობრივ აიხსნება იმ ფაქტით, რომ ქალები, გაჭირვებული ცხოვრების ან უსაქმური დროის გამო, თავს ირთობდნენ ჩხირკედელაობითა და შელოცვებით, რის გამოც მამაკაცებს „კუდიანობის“ ბრალდება მიეწერათ მათთვის.

საინტერესოა ვაჟას ეთნოგრაფიული წერილები, სადაც ზუსტადაა აღწერილი ფშაველების დამოკიდებულება ქალთა მიმართ. მათი შეხედულებით, ქალი მამაკაცზე უჭკუო, ცეტი, ორპირი, სულელი, ცბიერი, გაუტანელია. ფშაველებს თუ ლიტერატურულ შემოქმედებაში ქალები გადმერთებული ჰყავთ, რეალურად კი განსხვავებული ვითარება ყოფილა, რადგან ოჯახში დედაკაცი მამაკაცივით შრომობდა.

ვაჟა ყურადღებას ამახვილებს წაწლობის ინსტიტუტზე, რომლის არსებობაც შეიძლება იმას გვიდასტურებდეს, რომ ქალთა მდგომარეობა იქ არც ისე შევიწროვებული ყოფილა. წაწლობის დროს გასათხოვარი ქალი და უცოლო ვაჟი წვება ერთად. ხშირი ყოფილა წაწლობა ნათესავებს შორისაც. მწერლის თქმით, ცოლიანი მამაკაცისა და გათხოვილი ქალის წაწლობის მაგალითებიც ბევრი ყოფილა მთაში. საყურადღებოა ისიც, რომ წაწლები

ვერ შეუღლებოდნენ. ვაჟას ცნობით, ასეთი რამ ფშავეში არასდროს მომხდარა, რადგან წაწლობა გარყვნილებას არ გულისხმობს. წაწლობასაც თავის წესები ჰქონდა: „გასათხოვარი ქალი წვება უცოლო ვაჟთან, უცხო უცხოსთან, ხშირად ნათესავი ნათესავთან. ცოლიანი მამაკაცი და ქმრიანი დედაკაციც ბევრი წაწლობს, ყველამ იცის თემში ეს ამბავი, ამის დაფარვა საჭირო არაა.... წაწლობას წოლის დროს თავისი წესი და რიგი აქვს. ქალი და ვაჟი უნდა სცდილობდეს ფეხები და გულ-მკერდი ერთმანეთზე შორს ეჭიროთ, მხოლოდ პირი პირთან უძევთ და ქალი ვაჟის გაშლილს მკლავზე წევს. ...წაწლობას არც აქვს მიზნად გარყვნილება, წაწალი თავის დღეში ვერ შეუღლებდა წაწალს, არც მომხდარა მაგალითი არცერთ დროს, რომ წაწლებს ცოლ-ქმრობა ჩამოეგდოთ ოდესმე. ფშაველს ხორციელი თუ სულიერი ნათესაობა ფრიად სწამს..“ (ფშაველა 1956: 77). თუმცა ვაჟა იმასაც დასძენს, რომ მის დროში ხალხს წაწლობა ისე უცოდველ წმინდანობად აღარ მიაჩნიათ, როგორც 15-20 წლის წინ. წაწლობის წარმომავლობა და ფუნქცია დღემდე არ არის სათანადოდ გამოკვლეული. ვაჟა-ფშაველა ცდილობს ზნეობრივი კუთხით შეხედოს მთის გენდერულ სტერეოტიპებს. მისი დამოკიდებულება აღნიშნული საკითხისადმი დუალისტურია – ერთდროულად იცავს ტრადიციას და, ამასთანავე, ამხელს მის ჩრდილოვან მხარეს. მაგალითად, წაწლობის ტრადიციის აღწერისას ავტორი აჩვენებს, როგორ იქცა ტაბუირებული ურთიერთობა კულტურულად ნებადართულ თანაცხოვრებად, რომელიც ემსახურება ზნეობრივ ბალანსს და არა სექსუალურ თავისუფლებას.

მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადად მიიჩნევა, თითქოს ქალი მთაში უფრო თავისუფალი იყო, ვაჟა-ფშაველა აჩვენებს, რომ მთის საზოგადოებაში ქალს მაინც უნდა ჰქონოდა ქმრის მორჩილება, ყოფილიყო ერთგული და მოსიყვარული; დაქვრივების შემდეგაც კი მას ევალებოდა ერთგულების შენარჩუნება და ახალი ქორწინება აკრძალული იყო. როგორც ავტორი აღნიშნავს: „დედაკაცს, რომელიც თავის ომლებს სწირავს და თხოვდება, საიქიოს, ჯოჯოხეთში დიდი სასჯელი მოელის“ (ფშაველა 1956: 86). მიუხედავად იმისა, რომ ვაჟა არ უსვამს ხაზს ქალთა მძიმე ყოფას მთაში, ეს ჩანაწერები აშკარად ასახავს ქალთა რთული ცხოვრების სოციალურ და ეთიკურ გამოვლენას.

ვაჟა-ფშაველა 1914 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში „ფშაველები“, რომელიც ეფუძნება ეთნოგრაფიულ მასალებს, ერთმანეთს უდარებს ფშავისა (მთის) და ბარის დედაკაცებს. ავტორი აღნიშნავს, რომ „ფშაველი დედაკაცი თითქოს უზრდელობას, უკულტურობას იჩენს „ბარისასთან“ შედარებით, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში უფრო ზრდილია და ფაქიზი ზნეობისა“ (ფშაველა 1956: 136). ვაჟა ხაზს უსვამს ქალის პასუხისმგებლობას ოჯახისა და ნათესავების წინაშე. ასეთ ქალს „დიდ მონად“ მოიხსენიებს.

სტატიის მიხედვით, ფშაველი ქალი მრავალ სოციალურ მოვალეობას ატარებს: მოითხოვენ მხნეობას, შრომას, მომჭირნეობას, მუშაობს არა მხოლოდ ოჯახში, არამედ მის გარეთ, ამავდროულად იზრუნებს შვილებზე. მწერალი აღწერს ტრადიციულ წესებს, როგორიცაა ორმოცი დღის დრო, რომლის განმავლობაში ქალი მშობიარობის შემდეგ ცალკე შენობაში

(ფანჩატური, ქოხი, ბოსელი) უნდა დარჩეს, ასევე „მეთვეურობის“ დროს ოჯახში შეღწევის შეზღუდვები. მიუხედავად ამისა, ვაჟა ფრთხილად აღწერს, რომ ფშაველი დედაკაცი სრულად მონობაში არ არის, რადგან იგი გარკვეულ თავისუფლებას ფლობს ცხოვრების პირობების ფარგლებში. როგორც ავტორი აღნიშნავს: „ცხოვრების პირობები ჰქმნის დედაკაცისთვის ამ თავისუფლებას მამაკაცის დაუკითხავად... ერთ მხარეს რომ ქმარი წავიდეს საქმეზე, მეორე მხარეს დედაკაცი მირბის...“ (ფშაველა 1956: 144).

ვაჟა ასევე ხაზს უსვამს ქალის პრაქტიკულ დამოუკიდებლობას ოჯახში, მაგალითად, როდესაც მამაკაცი ოჯახს ორ წლით ტოვებს მწყემსად, ქალი მარტო და დამოუკიდებლად მართავს სახლის საქმეებს, თავის ჭკუა-გონებაზე დაყრდნობით.

შეიძლება ითქვას, რომ ვაჟა-ფშაველას პუბლიცისტიკაში ვლინდება მთის ქალის ბუნებრივი თავისუფლებისა და კულტურულ-ეთიკური შეზღუდვების პარადოქსი. მიუხედავად იმისა, რომ ფშაველთა საზოგადოებაში ქალს დაკისრებული აქვს მრავალი სოციალური და ოჯახური ვალდებულება, ვაჟა აჩვენებს, რომ იგი არა უბრალოდ „მონობის“ მდგომარეობაშია, არამედ აქტიურად მართავს სახლის საქმეებს, თვითგამორკვევის გადაწყვეტილებებს და იძენს პრაქტიკულ დამოუკიდებლობას, განსაკუთრებით მაშინ, როცა მამაკაცი საოჯახო საქმეებიდან იშლება.

ვაჟა-ფშაველას 1885 წელს დაწერილ სტატიაში „ხმა მთიდან“ ავტორი მთის სამართლისა და ჩვეულებითი ნორმების ფონზე ქალის დაუცველ მდგომარეობას წარმოაჩენს. იგი განიხილავს ისეთ შემთხვევებს, როგორიცაა ცოლის დასჯა ცხვირის მოჭრით, მკვლელობა, ქალის მოტაცება, და მიუთითებს, რომ ამგვარ დანაშაულობათა მიმართ მთის სამართალი ხშირად ლოიალურ დამოკიდებულებას იჩენდა. როგორც თავად აღნიშნავს: „თუ კანონი სასტიკად უცქერს რომელსაღმე დანაშაულობას, ხალხი კიდევ იმავე დანაშაულობაზე სხვანაირად სჯის... ჩვეულება ხომ, როგორც მოგეხსენებათ, „სჯულზედ უმტკიცესი არის““ (ფშაველა 1956: 415).

მოხმობილი ციტატა ცხადყოფს, რომ ქალზე ძალადობა გარკვეულწილად ნორმატიულ ჩარჩოში იყო მოქცეული და ჩვეულებად ქცეული პრაქტიკა წარმოადგენდა როგორც მთაში, ისე ბარში. ამასთან, მთის სამართალი, რომელიც კოლექტიურ წესრიგს ემყარებოდა, მსგავს ფაქტებთან მიმართებით ხშირად შემწყნარებლურ პოზიციას იკავებდა, რაც კიდევ უფრო ამძიმებდა ქალის სოციალურ მდგომარეობას.

აღნიშნული ტექსტის ანალიზი აჩვენებს, რომ ვაჟა-ფშაველა არ შემოიფარგლება მხოლოდ ეთნოგრაფიული აღწერით; იგი ფრთხილად, მაგრამ კრიტიკულად ასახავს იმ წინააღმდეგობას, რომელიც სამართალსა და ჩვეულებას შორის არსებობს. ავტორის ჰუმანისტური ხედვა განსაკუთრებით თვალსაჩინოა იქ, სადაც იგი ირიბად ამხელს ძალადობის კულტურულ ლეგიტიმაციას და აჩვენებს, რომ „ჩვეულება“, როგორც სოციალური ინსტიტუტი, ხშირად უფრო ძლიერია, ვიდრე ფორმალური კანონი. ამგვარად, ვაჟას პუბლიცისტიკა გვთავაზობს არა მხოლოდ ისტორიულ-სოციალურ სურათს, არამედ გენდერული უთანასწორობის ეთიკურ გააზრებასაც.

საინტერესოა ვაჟა-ფშაველას წერილი „ქალთა შესახებ“ (1914), რომელშიც ავტორს დედაკაცის მთავარ ფუნქციად ოჯახზე მზრუნველობა და შვილების აღზრდა მიაჩნია: „დედაკაცს დიდი მნიშვნელობა აქვს კაცობრიობის ცხოვრებაში. კაცობრიობა შესდგება სხვადასხვა ერებისაგან, ერები ცალკე ოჯახებისაგან, ხოლო საძირკველი პირველისა, მეორისა და მესამისა არის პიროვნება, ცალი ადამიანი; რამდენადაც მათი შემადგენელი ადამიანები არიან სრულნი, ამაღლებულნი, განვითარებულნი და ბედნიერნი, იმდენადვე ამაღლებულია ოჯახი, ოჯახს გარეშე – ერი, ერს გარეშე – კაცობრიობა. თავი და თავი, მაშასადამე, ოჯახის გონივრულად მოწყობა უნდა ვაღიაროთ, ხოლო ოჯახში უფლობს დედაკაცი. დედაკაცს დიდი ძალა აქვს ოჯახში დიდებულადაც პატარაზე; შვილების პირველდაწყებითი აღზრდა, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, დედის ხელშია; დედაა გადამწყვეტელი შვილების ბედისა, შვილის მომავალი უსათუოდ იმაზეა დამოკიდებული, თუ დედამ რა შთაბეჭდილებებით ასაზრდოვა შვილის ნორჩი მაგრამ ღრმა აღმზრდელი გული და გონება...“ (ფშაველა 1956: 348).

ვაჟა ქალის განათლებასა და განვითარებას აუცილებლად თვლის, რადგან ქალმა, როგორც დედამ, თავისი განვითარებით სიკეთე დათესოს არა მარტო ოჯახში, არამედ საზოგადოებაში. „საჭიროა ყოველი დედა იყოს განათლებული, განვითარებული, რათა შინ ოჯახში და გარეთ საზოგადოებაში სთესდეს თესლს კეთილისა, დიად, ესმოდეს დედაკაცს, შვილი როგორ აღზარდოს შინ, ოჯახში, და გარედ საზოგადოებაში რა აზრები გაავრცელოს, რას ემსახუროს, ვინაიდან მას შეუძლიან დაამზოს ერი და კიდეც აღადგინოს. როგორც დღეს, ისე მომავალში დედაკაცი უმთავრესად უნდა ემსახუროდეს ოჯახს და შვილების აღზრდას. თუ ამას ღირსეულად შეასრულებს, დიდს, ძალიან დიდ საქმეს გააკეთებს, დიდს ამაგს დასდებს თავის ქვეყანას. ვინც ამ მოვალეობიდან განთავისუფლებული იქნება, იმას არას გზით არ აეკრძალების არავითარი კულტურული საქმე“ (ფშაველა 1956: 348).

როგორც ვხედავთ, ვაჟა-ფშაველა ქალთა განათლებას აუცილებლად მიიჩნევს, თუმცა არა საზოგადოებრივ ასპარეზზე გამოსაყენებლად, არამედ შვილების კარგად აღზრდის საფუძვლად თვლის. როგორც მკვლევარი ზ. კიკვიძე შენიშნავს: „დამოკიდებულებათა დიამეტრალური პოზიცია ჩანს ქალის პატივისცემაში, თუ ეს ქალი დედაა. რადგან კავკასიის თემებში დედა მიჩნეული იყო, როგორც ოჯახის ბურჯი და შვილების (ხშირ შემთხვევაში ვაჟების, როგორც რაინდებისა და მეზრძოლების) კარგი გამზრდელი. ამიტომ დედისადმი დამოკიდებულება აისახა ისეთ ფრაზეოლოგიზმში, როგორიცაა, „თუ გაჰზდის, ფურმა გაზარდოს აი, მისთანა ხარია!“ მამაკაცთათვის დედის მიერ გაზრდილობა ერთ-ერთი ღირსებაა („დედამ გამზარდა მენაცა, ნეხვჩი არა ვარ გაზრდილი“), ასეთი დამოკიდებულება ძმადნაფიცობის პრინციპსაც საფუძვლად ედება. გენდერულ ურთიერთობაში დედობა ის მყარი მენტალიტეტია, რომელსაც ძალუძს სოციალური მიერ დადგენილ ტრადიციას გადაუხვიოს და თავის

თავში ფემინური მოვალეობის გარდა შეითავსოს მყარად ჩამოყალიბებული მასკულინური ფუნქცია“ (კიკვიძე 238: 2024).

ვაჟა-ფშაველა მიიჩნევდა, რომ საზოგადოებრივ ასპარეზზე ქალსაც და მამაკაცსაც თანაბარი შესაძლებლობები უნდა ჰქონოდა, რაც, მისი აზრით, ქვეყნის კულტურულ-საზოგადოებრივ ცხოვრებას გააუმჯობესებდა. ამის დასტურია მისი სტატია „სადღეისო წერილი მეგობართან“, სადაც ავტორი მხარს უჭერს ქალთა აქტიურ მონაწილეობას და მოითხოვს მათი მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. ვაჟას რწმენით, თუ ქალები მაღალ თანამდებობებზე, ბიუროკრატიულ სტრუქტურებში მოხვდებიან, ისინი საჭირო რეფორმებს უფრო სწრაფად და ეფექტურად განახორციელებენ. ავტორი აღნიშნავს, რომ ქალები კაცებისგან განსხვავებით ნაკლებად არიან ჯიუტები და არ აღიქვამენ თავიანთ სიჯიუტეს „კაი ბიჭობად“ ან „გულ-მაგრობად“, არამედ უფრო ღმობიერები, მგრძნობიარენი და გრძნობებზე ორიენტირებულები არიან. როგორც ვაჟა წერს: „ვინაიდან დედაცაა უფრო ღმობიერნი, გრძნობიერნი არიან და დღევანდელი ცხოვრება ყველაზე მეტად რას მოითხოვს, თუ გარდა ერთის გრძნობისა, რომელსაც ეწოდება შებრალება, შეწყნარება. იფიქრე, თუ ასე არ იყოს. მიიხედ-მოიხედ, სად არის ეს შებრალება?“ (ფშაველა 1964: 116).

სტატიაში გამოთქმული მოსაზრებებით ვაჟა-ფშაველა აშკარად მხარს უჭერს ქალთა გამოსვლას საზოგადოებრივ ასპარეზზე და მათი როლის გაზრდას პოლიტიკურ, კულტურულ და ადმინისტრაციულ სფეროებში.

დასკვნა

როგორც განხილული პუბლიკაციებიდან გამოიკვეთა, მთის კულტურაში ქალისა და მამაკაცის როლები მკაცრად დიფერენცირებული იყო: მამაკაცი – თემის დამცველი და საზოგადოებრივი გადაწყვეტილებების მიმღები, ქალი – შინაგანი სამყაროს მმართველი, დედა და აღმზრდელი. მიუხედავად ფორმალური უთანასწორობისა, ქალს ეკისრებოდა სოციალური ზნეობრივი ბირთვის შენარჩუნება. მისი შრომა და სულიერი გამძლეობა თემის სტაბილურობის საფუძველი იყო.

ვაჟა-ფშაველას ზემოთ მოხმობილი პუბლიკაციები გვიდასტურებენ, რომ, ქალის შედარებით ერთგვარი თავისუფალი მდგომარეობის მიუხედავად, მთა მაინც შორს იდგა იმისგან, რასაც გენდერული თანასწორობის თანამედროვე გაგება გულისხმობს. ამ უთანასწორობას კი არაერთი ფაქტორი განაპირობებდა, როგორცაა კულტურული და სოციალური ყოფა, გეოგრაფიული გარემო; მნიშვნელოვანი იყო რელიგიური ტრადიციები და საზოგადოებაში გამჯდარი სტერეოტიპები, რაც ფემინურ და მასკულინურ რაგვარობას განსაზღვრავდა.

ვაჟა-ფშაველას პუბლიცისტიკაში გენდერი წარმოდგენილია როგორც კომპლექსური სოციალური და ეთიკური კატეგორია, სადაც ქალის მდგომარეობა მთის საზოგადოებაში თანაბრად მოიცავს როგორც ვალდებულებებსა და შეზღუდვებს, ასევე პრაქტიკულ დამოუკიდებლობას. მიუხედავად იმისა, რომ ტრადიციული ნორმები ზოგჯერ ძალადობრივ და შეზღუდვებს განსაზღვრავენ, ვაჟას ტექსტებში ჩანს ჰუმანისტური ხედვა, რომელიც აღიარებს ქალის აქტიურობას, პასუხისმგებლობასა და სოციალური როლის მნიშვნელოვან ფუნქციას.

ავტორი ხაზს უსვამს, რომ ქალთა მონაწილეობა საზოგადოებრივ ასპარეზზე, კულტურასა და პოლიტიკაში არა მხოლოდ მათი უფლებების დაცვის საკითხია, არამედ მნიშვნელოვანია ქვეყნის კულტურულ-საზოგადოებრივი განვითარებისათვის. ვაჟა-ფშაველას გენდერული მსოფლმხედველობა აერთიანებს ეთიკურ შეფასებას, სოციალური პრაქტიკის გააზრებასა და ჰუმანისტურ იდეალებს, რაც თანამედროვე გენდერული კვლევებისათვის მნიშვნელოვან საძირკველს ქმნის.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

ვაჟა-ფშაველა 1956 – ვაჟა-ფშაველა, ეთნოგრაფია, ფოლკლორი, კრიტიკა, პუბლიკაცია, კორესპონდენციები. აღ. აბაშელის რედაქციით, ტ. VII. თბილისი, 1956.

ვაჟა-ფშაველა 1964 – ვაჟა - ფშაველა, თხზულებანი. თბილისი, 1964.

კიკვიძე 2024 – ზ. კიკვიძე, ლიტერატურული წერილები. ქუთაისი, 2024.

References and Sources

Kikvidze 2024 – Z. Kikvidze, Literary Essays, Kutaisi, 2024.

Vazha-Pshavela 1956 – Vazha-Pshavela, Ethnography, Folklore, Criticism, Publications, Correspondence, Vol. VII, edited by Al. Abasheli. Tbilisi, 1956.

Vazha-Pshavela 1964 – Vazha-Pshavela, Collected Works. Tbilisi, 1964.